

Sic vos non vobis
 Megjegyzések Orlovszky Gézának Ács Pál
 Rimay-kiadásáról írt bírálataira

Balassi Bálint egykori lakóhelyén, Liptóújjvárott, a külső vár falában talányos értelmű emléktáblát betűzgethet az arra vetődő utazó:

Sic vos non vobis mellificatis apes,
 Sic vos non vobis fertis aratra boves.

Magdolna Zay
 1603.

A várat 1601–1603 közt jelentősen kiépítő zálogbirtokosnak, Zay Magdolnának jó oka volt arra, hogy a kőbe vésett két pentameter sorral üzenjen az utókornak. Mire elkészült az építkezéssel, át kellett adnia a várat másnak (MAJLÁTH Béla, *Liptó-Új-Vár történetéből*, Századok, 1884, 137–138). A rejtélyes verssorokat megmagyarázó történetet Donatus Vergilius életrajza beszéli el.

A jeles antik mester meséje imígyen szól magyarul: Vergilius titokban és névtelenül egy Augustust túlzóan magasztaló epigrammát függesztett ki a császári palota kapujára:

Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane:
 Commune imperium cum Iove Caesar habet.

(= Az eső egész éjjel zuhogott, reggel ismét kezdődnek a cirkuszi játékok: Caesar Jupiterrel közösen uralkodik.) Augustus hosszasan nyomozott azután, hogy ki írhatta eme

verssorokat, de a szerzőt nem találta meg. Egy Batillus nevű, középszerű költő mások hallgatását arra használta fel, hogy a verset a magáénak vallja. Így aztán ő kapta meg a császár ajándékát és elismerő szavait. Vergilius azonban ezt nem tudta nyugodt lélekkel elviselni, így ugyanarra a kapura kitűzte, négyszer egymás után, ezt a sorkezdetet: Sic vos non vobis. (= Így ti nem magatoknak.) Augustus szerette volna elérni, hogy ezeket valaki kiegészítse. Ám, amikor többen hiába kísérleteztek, Vergilius a korábban elhelyezett disztikhonhoz ilyen kiegészítést fűzött:

Hos ego versiculos feci, tulit alter honorem.
 Sic vos non vobis nidificatis aves,
 Sic vos non vobis vellera fertis oves
 Sic vos non vobis mellificatis apes,
 Sic vos non vobis fertis aratra boves.

(= Ezeket verssorokat én írtam, más vette fel a jutalmat! Így ti nem magatoknak rakjátok a fészket, madarak, Így ti nem magatoknak hordjátok a gyapjat, juhok, Így ti nem magatoknak gyűjtitek a mézet, méhek, Így ti nem magatoknak húzzátok az ekét, ökrök.)

A lipatóújvári kőfelirat és e hozzáfűződő mesés történet jutott eszembe bosszúságomban, amikor Orlovsky Gézá-
 nak Ács Pál Rimay-kiadásáról írott könyvismertetését (It 1993, 633–636) – a szerkesztő jóvoltából – nyomdai levonat-
 ban elolvastam.

A szemlélő, cikke első felében, egyebek mellett, dicsérő-
 leg emlékezik meg a könyvben közreműködő kollégák
 közül kettőről, Pirnát Antalról és Csonka Ferencről, akik
 Rimay latin szövegeit újrarendítették. Írása végén Orlovsky

még saját könyvpéldányát is alanyi módon szerepelteti, mikor annak szerencsétlen sorsával, lapokra való hullásának szomorú történetével is traktálja az olvasót. Ám – tudj’ Isten miért – teljességgel elfelejtí a harmadik, s talán nem érdemtelen közreműködőt, személyemet, megemlíteni.

Cikke második bekezdésében a cikluson kívüli versekről szólván ezt írja Orlovszky: „nem lehetne-e [...] a kétes hitelűek közül bátran beemelni az oeuvre-be az Ednehány szóm vagyon...» kezdetűt?” Én pedig ezt kérdezem: Miért nem említette meg azt, hogy ez az attribúció tőlem származik? Ács Pál jegyzetében ugyanis ez áll: „Ezt a verset Szabó Géza javaslatára vettem föl ebbe a kötetbe, s indoklását is tőle idézem.” Ezek után szó szerint az a kis cikkecske következik, amely, egy szerkesztői ellenvélemény miatt, évekkel ezelőtt nem jelenhetett meg. Ács Pálnak köszönhető, hogy most publikussá válhatott. Recenzens kollégám – akivel melleleg évek óta együtt beszélgetünk és vitázunk szerda délutánonként a „ReBaKuCs”-ban – rendelkezvén a kellő információkkal, ezúttal elégtételt szolgáltatott volna nekem, hiszen felvetésemet megfontolásra méltónak tartotta.

A következő bekezdés elején ez olvasható: „Dicsérendő újdonság a dallamok kottájának közlése.” Valóban, a sajtó alá rendező az érdem, hogy a nótajelzéseket komolyan véve, fontosnak tartotta, hogy a fennmaradt melódiák benne legyenek kiadásában. Ám a munkát nem ő végezte el! Mit vétettem neked, kedves recenzens barátom, hogy ismét nevem említése nélkül adod az elismerést? Kétségtelen, hogy csak egy helyütt, a kottás rész előtt, de szerepel a nevem, mint a dallamok összeállítója. Nem az impresszumban, így a felületes katalogizáló, aki nem lapozza át a

könyvet, rá sem írja nevemet a cédulára, az utalóról nem is beszélve. Feledékeny barátom ehelyütt megtehetette volna nekem azt a gesztust is, hogy a dallam-összeállító Szentmártoni Szabó Géza kilétét felfedve, megírja, hogy az, a Szabó Géza néven ismert régi-magyarossal azonos.

Legfájóbb azonban Orlovsky cikkének az a része, amely a Balassi-Balassa családnevet fejtegetve elsüti egyik készülő írásom alapötletét. Neheztelő szavaim hatására, az utolsó pillanatban vétette be nevemet e helyütt cikkébe, amelyet eredetileg elhallgatott. Az így létrejött végleges szöveg sem nyugtat meg, hiszen *trouvaille-om*, a Balassa név rubinkő jelentése összefüggéseinek nívumként való kifejtése elpuskázódott. Erről, és a 'nevezetben' helyett 'nemzetedben' olvasat helyességéről az említett „ReBaKuCs”-szerdák egyiken mondtam el megfigyeléseimet. S most Orlovsky úgy adja elő, mint saját felfedezését. A beszélgetés után már ő jutott arra a további gondolatra, hogy Rimay szándékosan játszik a Balassa név rubinkő jelentésével. Nyilván ez csábította a dolog elmondására, ám nélkülem e gondolat-sort el sem kezdhette volna. Írásában Ács Pál szemére olvas olyasmit, amit sem ő, sem maga korábban nem tudhatott, s a szakirodalomban sem szerepelt.

Orlovsky recenziója három „*Sic vos non vobis*”-t (*Nota Bene!* sikvósnónvóbist) érdemelt ki nálam. Javaslom e klasszikus terminus technicus alkalmazását hasonló esetekben!

SZENTMÁRTONI SZABÓ GÉZA

